



'Bij het speelgebied staat een klok. Buiten spelende kinderen hebben daar zelf om gevraagd, zodat ze 's avonds zien of ze naar huis moeten. Een goed idee, waar we zelf niet op waren gekomen.'

tekst kasper baggerman | beeld ton gjeltema en gemeente breda

LESSEN UIT BREDA

Succesvolle groenparticipatie doe je zo

Succesvol groen ontwerpen met buurtparticipatie is geen gemakkelijke opgave. Samenwerking met omwonenden lijkt bij veel projecten dan ook een ondergeschoven kindje. Hoe het wel kan, is te zien in Park Geeren-Zuid in Breda. 'De projectleider wilde met tien omwonenden praten. Waarop wij meteen riepen: dat moeten er tien keer zo veel zijn!'



Park Geeren-Zuid ligt in de wijk Hoge Vucht. Het is een typische jarenzestigwijk, ruim opgezet met brede straten, watergangen en parken. De wijk had te kampen met de nodige imago-problemen en staat bekend als de meest multiculturele wijk van Breda. Kort na de bouw woonden er veel ambtenaren en politieagenten, maar geleidelijk veranderde dat. De buurt verpauperde en problemen met hangjongeren waren aan de orde van de dag. Kortom: het was tijd om in te grijpen, om de buurt weer aantrekkelijk te maken. Groen was een van de middelen om dat te doen.

‘In 2009 werd een masterplan voor de openbare ruimte van de hele wijk gemaakt. Daarin stond het bruikbaar maken van het

groen centraal’, zegt Ton Gjeltema, ruimtelijk ontwerper bij de gemeente Breda. Hij was betrokken bij de ontwikkeling van het masterplan en bij het ontwerp van Park Geeren-Zuid. Wie wil dat bewoners groen gebruiken, zal naar ze moeten luisteren. Zij zijn immers de eindgebruikers. Om zoveel mogelijk burgers bij het ontwerp van Geeren-Zuid te betrekken, werd Jacqueline van der Lubbe ingeschakeld. Van der Lubbe is eigenaar van adviesbureau voor buitenruimte en samenleving Green & So. Ze legt verbindingen tussen het groene en het sociale domein.

Iedereen bereiken

Bij buurtparticipatie loop je het risico dat er alleen interactie is met een selecte groep hoogopgeleiden. Zij komen naar buurtavonden en ontwerp-ateliers, sociaaleconomisch zwakkere groepen blijven thuis. Zo ontstaat een resultaat dat alleen voor een paar omwonenden aantrekkelijk is. Dit dilemma speelde ook bij Park Geeren-Zuid. Gjeltema: ‘Het is een zeer diverse wijk, waar veel allochtonen en mensen met een zwakkere maatschappelijke positie wonen. Zij moesten wel

aan: ‘Ook hebben we contact gezocht met relevante lokale organisaties, die groepen bereiken die je normaal bij een ontwerpatelier aantreft. Zo hebben we bijvoorbeeld veel allochtonen bereikt.’ Moeilijk bereikbare groepen kan je ook met lokale sleutelfiguren bij het ontwerp betrekken. Van der Lubbe: ‘Dat zijn bijvoorbeeld mensen tegen wie de lokale jeugd opkijkt. Zij kunnen jongeren enthousiasmeren.’ Gjeltema voegt eraan toe: ‘We hebben gesproken met jongerenorganisaties Grote Broer en Grote Zus en met de kinderen van basisschool De Fontein.’

Naast omwonenden is er intensief samengewerkt met de woningcorporaties en maatschappelijke organisaties, zoals scholen, buurthuizen en zorginstellingen, een fysiotherapeut en buitensportadviseurs. Ook betrokken ze Wijkavontuur, een samenwerkingsverband tussen bewoners en professionals in de wijk. Van der Lubbe: ‘Deze partijen betrek je door het doel van je ontwerp goed uit te leggen. Dan kunnen zij op zoek naar voor de doelgroep relevante elementen. Zo ontstaat een win-winsituatie, waarbij het

‘Soms zaten we met wel tachtig mensen in een zaaltje’

gehoord worden.’ Gjeltema en Van der Lubbe hebben daarom stevig ingezet om omwonenden uit alle bevolkingslagen te bereiken. Van der Lubbe: ‘We wilden zoveel mogelijk mensen horen. De projecteider wilde met tien omwonenden praten. Waarop wij meteen riepen: dat moeten er tien keer zo veel zijn!’

‘We hebben actief geflyerd’, zegt Gjeltema. Van der Lubbe vult

park voor de partijen een middel wordt om hun eigen doelen te verwezenlijken.’

De brede en gedifferentieerde aanpak was een succes. ‘Ik heb geen precieze cijfers, maar op sommige avonden zaten we met een voor de wijk representatieve groep van wel tachtig mensen in een zaaltje. Natuurlijk zijn er altijd mensen die nooit hun zegje komen doen, maar ik denk wel



Ook de kinderen van basisschool De Fontein ontwierpen mee.

dat we succesvol zijn geweest', zegt Gjeltema. Van der Lubbe vat het omvangrijke participatieproces samen: 'Er is niet één perfecte methode voor succesvolle buurtparticipatie. Je moet per project en per onderdeel van dat project kijken wat er speelt en met wie je moet praten.' Het uiteindelijke ontwerp is in een grote tent in het park aan alle bewoners in de wijk gepresenteerd.

Ook beheer is onderdeel van participatie

Beheer was een essentieel onderdeel van het participatie-

proces, want een verwaarloosd park trekt geen bezoekers. Gjeltema: 'Bij het Park Geeren-Zuid verzorgt de gemeente

'Je moet beheer vanaf het allereerste moment meenemen'

het basisbeheer, maar ook voor de omwonenden is een rol weggelegd.' Van der Lubbe: 'Als je wilt dat het park ook na

oplevering aantrekkelijk blijft, zal je beheer vanaf het allereerste moment mee moeten nemen. Je moet de beheerbereidheid van bewoners toetsen en op basis daarvan eventueel je ontwerp aanpassen. Het kan gebeuren dat bewoners van tevoren al aangeven dat ze geen zin of tijd hebben om met beheer aan de slag te gaan. Dan moet je kiezen voor minder onderhoudsintensief groen of meer verharding.'

Het is niet altijd even makkelijk om daadwerkelijk te voorspellen hoe het beheer zal verlopen. 'Er is altijd een risicofactor', zegt Van der Lubbe. 'Je kan een heel enthousiaste groep bewoners hebben die graag het beheer wil verzorgen. Maar als deze mensen verhuizen, overlijden of als er een conflict tussen hen ontstaat, wordt de beheersitu-

atie snel onzeker.' Gjeltema onderschrijft dit: 'We wilden bij Park Geeren-Zuid beheerafspraken maken met bewoners als zij

Vijflessen voor succesvolle groenparticipatie uit Breda

LES 1 Mik op een brede en zo groot mogelijke doelgroep. Voorkom dat een selectief groepje hoogopgeleiden voor de rest van de wijk beslist.

LES 2 'Dé aanpak' bestaat niet. Elk project en elk onderdeel van dat project vergt een eigen benadering. Verschillende buurtbewoners en maatschappelijke organisaties worden op verschillende wijzen bereikt.

LES 3 Buurtparticipatie biedt beheerkansen. Buurtbewoners voelen zich door participatie meer betrokken bij het project, waardoor ze na oplevering sneller geneigd zijn om zelf de handen uit de mouwen te steken.

LES 4 Buurtparticipatie biedt ook uitdagingen. Buurtbewoners kunnen enthousiast een voorstel doen, zonder dat ze nadenken over het beheer dat zo'n voorstel vergt. Denk daarom met ze mee. Maak beheer een structureel onderdeel van het participatieproject, zodat het groen niet na oplevering verloedert.

LES 5 Wees als ontwerper niet te stellig. Het is niet verstandig om hard 'nee' te zeggen tegen een bewoner die een moeilijk haalbaar voorstel doet. Ontmoedig de participatie niet, maar ga met de bewoners in gesprek en zoek samen een oplossing.



De vernieuwing van Park Geeren-Zuid vormde een centraal onderdeel van de verbetering van de Bredase wijk Hoge Vucht.

specifieke wensen hadden. Dat maakt het soms lastig, omdat je niet altijd van mensen op aankan. Participatie kan beheer wel een steuntje in de rug geven, want mensen voelen zich meer betrokken en zijn eerder geneigd om de handen uit de mouwen te steken.'

Participatie brengt dus mensen in beweging, maar er kleeft ook een nadeel aan. Gjeltema illustreert: 'Soms willen buurtbewoners heel graag iets aan het park toevoegen, terwijl dat beheers-technisch niet handig is. Daar zit een spanning in. Zo wilden de

Ontwerpers waarborgen de kwaliteit

Niet alle ontwerpers zijn even goed gewend aan werken met input van buurtbewoners en andere betrokken partijen. Van der Lubbe: 'Veel landschapsontwerpers vinden dit niet vanzelfsprekend. Ze vinden het ontwerp het belangrijkste. Ik zie dat echter anders: niet het ontwerp en de ontwerpvisie, maar het proces is de prioriteit. Zorg dat mensen gehoord worden!'

Dit betekent niet dat Van der Lubbe geen rol ziet voor ontwerpers: 'Ontwerpers hebben

Park Geeren-Zuid ontwierpen, formuleerden we als ontwerpers een aantal basisuitgangspunten, met betrekking tot bijvoorbeeld veiligheid, looplijnen en doorzicht. Dat zijn abstracte zaken waar bewoners minder snel aan denken.' Na de input van de bewoners had hij als ontwerper de taak om de ideeën te combineren tot een concreet plan. Bij sommige ideeën had de ontwerper twijfels over de uitvoerbaarheid. Gjeltema: 'Het is als ontwerper dan niet je taak om hard 'nee' te zeggen tegen een bewoner. Je kan beter samen op zoek naar een oplossing, anders ontmoedig je mensen om mee te denken.'

'Veel landschapsontwerpers vinden dit niet vanzelfsprekend'

omwonenden van Park Geeren-Zuid graag een vijver in het park. Die is er ook gekomen, maar het zorgt wel voor uitdagingen. We moeten nu zorgen voor stromend en schoon water. Zelf hadden we de keuze voor een vijver in deze vorm misschien dus niet gemaakt.'

de expertise die bewoners niet hebben. Als landschapsarchitect ben je dus verantwoordelijk voor het waarborgen van de kwaliteit, want jij weet wat wel en niet werkt in een ontwerp.'

Gjeltema onderschrijft de woorden van Van der Lubbe. 'Toen we

Bij eerdere projecten in Breda had Gjeltema al vaker met bewoners samengewerkt, maar de mate van participatie bij Park Geeren-Zuid was nieuw voor hem. Achteraf is hij erg positief: 'Bij het speelgebied staat een klok. Daar hadden buiten spelende kinderen bij het atelier op basisschool De Fontein zelf om gevraagd, zodat ze 's avonds zien of ze naar huis moeten. Een erg goed idee, waar we zelf niet op waren gekomen. Mede door dit soort bewonersideeën wordt het park nu veel gebruikt.'